

**Annunte Christo Krotkie Orgarnienie caego Chrzescianstwa dla Dzieatek y
Prostaczkow przez codzienne Paciorki y gruntowne Wypyttanie Kazdego wedlug
Pojecia jego a Katechismu S. od mnieyßych bez, od podrosleyßych zas z
wykladem naprozod dobrze wyuczzonego**

w Gdansku: Drukowal Nakledam y Literami Swemi Thomas Jan Schreiber, 1742

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn888796900>

Druck Freier  Zugang





3209

Kurze Zusammenfassung
 des ganzen
 Christenthums
 für
 Kinder und Ungebildete
 Durch (Einfällige)
 den täglichen Rosenkranz
 und gründliche
 Fragen
 nach eines jeden
 Fassungsvermögen,
 und
 des heil. Katedrismus
 für die ~~ganze~~ kleinen
 ohre,
 für die grösseren dagegen
 mit Auslegung
 eines früheren köchdigen Selbsten.
 Dänzig, (Herausgeber
 Druck-Verlag v. Th. F. Meißner 1742. Adam Carpa-
 veus)

Fi - 3209.

ANNUENTE CHRISTO

Krotkie Ogarnienie
całego

Shrześcianstwa

dla
Dziatki y Prostaczkow
przez

codzienne Páciorki
y gruntowne

Wpytanie
Każdego według
Pojęcia jego

Katechizmu **S.**

od mniejszych

bez,

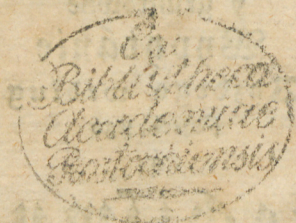
od podrosleych zaś

z wytkadem

náprzod dobrze wyuczonego.

w Gdańsku,

Drukował Nakładem y Literami Swemi
Thomas Jan Schreiber, Roku 1742.





Czytelniku Bogobojny?

Niechże mie, przy wydaniu lichyey tey
Pracy mey, ta jedyna Przyczyna, u
ciebie wymowi. Uż zwołaszczą takowey,
Ludkowie nasi w polskim nie mają; ztad
narzekając ná to, już tego z dawna odemnie
žadali, tylko, że im przedrukowanym, do
tych czas pomoc nie mogłem; Uczci się to
teraz zaś, za Laska Boża stało. Niechże
Imie jego przenasświetle, z tego pochwa-
lone będzie! a ty nie gań, ale zalecay to tym,
ktorym k dobremu jest zebrane; A gdyż ze-
brane; toć kłosa z cudzego Pola, nie tylko z
mego, bo też z Pola Bożego y Kościoła je-
go. Przetoż zbawienne y wszelkiego Przyje-
cia, a nie Nagany godne: Sać wprawdzie
te Modlitewki, osobliwie rymowe wierszy-
ki, z Piosnek; lecz coż czynić, kiedy osobnych,
jak w niemieckim, nie mamy, a teśmy też
tylko dla Dzieci y Prostaczków zebrali, ktorzy
jeszcze czytać albo je w Bancyonalu wynaleść
U 2 nie

nie mogą. Nie mówiac, że dla dobrego Porządku, y naszym Szkolnym tego potrzeba, aby mielipewna forme do Nauczania y wypywania Dziełek swych w Szkole. Jednąże tak rozumnie, żeby nie wszystkich razem nauczali y pytali, ale mniejszych mniej, a większych więcej, ażby po trosze wszystko pojeli. Ponieważ też małym tylko pierwsze fundamenta Katechizmu podać trzeba, zwłaszcza bez wykładu; większym zaś z wykładem. A tymże sposobem trzeba też mniejszych tylko tego pytać co gwiazdeczka wyznaczone jest, a potem dalej. Doma zaś musza to Rodzice y Gospodarze albo Gospodynie pilnie z nimi powtarzać, a kiedy Dziełki czytać umieją, onym wszystko, albo po Części przeczytać dać, osobliwie w Długie wieczory zimowe, ażci się y sami w Chrześcijaństwie przeciwiczą, chociażby wiec czytać nie umieli. Klade wszystko musza Dziełki swe do Paciorokow porannych y wieczornych, tak też y Stołowych należcie przytrzymać, aby nie żyły y jadły, jak nieme y nie rozumne Bydleta, w czym jak oni sami dobry przykład im dać powinni; takci też to sam Bog wyrozumie y od nich wyciąga, napominając ich z Obustron; Dyncowie y Matki, zarównoż tedy Gospodarze

darze y Gospodynie, niespobudzaycie do Gniewu (przez złe przykłady y Tauti) Dziełek wáshych, ale je wychowáncie w Kárności y Nápomínánnu Páńskim. A wy Dzieatki badźcie poslušne Rodzicom wáshym w Pánu; A jak tu rozwáznie przydáje: **BOŻ** to jest potrzebna, rzecz zwláscza; ták zás indziej piše: ábowiem šie to spodoba Pánu. Efez. 6. v. 1. 4. Koloss. 3. v. 20. Czynnítež tedy z Obustron, co potrzebna y Bogu spodobájąca rzecz jest, á spodobácie šie sámú Pánu Bogu, y dosyć na tym.

Moje Dzieatki to wam piše ábyšcie nie grzeszyli (przeciw temu, y swobodnie.)

Piše wam Dzieatki yž wam sa odpuszczone grzechy (we Chrzcíe šwiety) dla Imienia Jezusowego.

Piše wam Dyncowie, žešcie poználi tego, který jest od Początku (stworzycielem) Piše wam.

Młodzieńcy, žešcie zwyciężyli onego Złósniá (diabla przez wiare w Jezusa) Piše wam Dzieateczki žešcie poználi Oycá (niebieskiego) 1 Jan. 2. v. 1. 12. 13.

Młodzieńcy także y Panny ;
 Starzy także y młodzi, chwalcie Imie
 Pánskie. Psalm. 148. 12.

A ty kwitnaca Młodości, y ty doyrzala
 Stárości, daycie Pánu Cześć spotecznie,
 on sam godzien chwaly wiecznie. Jego
 Slawa wyższa Niebá, on jako Pan dat co
 trzeba. A my jego Lud wybrány, spie-
 wamy mu Psalm podány. Bo też tego sobie
 y wam sprzyja serdecznie

Roku 1742.

Adam Karpowicz.

X. B.

I. Na

I. N. J.

I. Nabożność Działek przy
Pierśiach Mátel,

Koro tylko

poczynają gadać y wymawiać.

1. **A**bbá mily Oycze? Ktoryś jest w Niebieś
siech. Rzym. 8. v. 15.
2. Abbá moy Oycze niebieski? Mark. 14. v. 3.
3. Abbá Boże Oycze, Synu y Duchu święty?
zmiłuy się nademną?
4. Jezus Chrystus Syn Boży y Panny Máryy.
5. Jezus Chrystus bądź moja Poćiecha, Żywot
y Zbáwienie?
6. Jezus Chrystus prawdziwy Bog y Człowiek,
jedyny náš Zbáwićiel.
7. Jezus Chrystus **IMMANUEL**, Bog z ná-
mi, Ktoż przeciwko nam? Izaj. 8. v. 10. Rzym. 8. v. 31.
8. Krew Jezusa Chrystusa, Syna Bożego, oczyścia
nás od grzechu wśyſtkiego. 1. Jan. 1. v. 7.
9. Jezus stał się nam Mądrością, sprawiedli-
wością, poświęceniem y odkupieniem. 1 Kor. 4. v. 30.
10. Syn Boży mi umiłował, y wydał samego się
za mnie (ná Smierć Krzyżowa) Gal. 2. v. 20.
11. Chrystusa miłować, więcej jest niż wśyſtko
wiedzieć. Efez. 3. v. 19.
12. Ach Jezu! moje Kochanie, uczynże sobie
mieszkánie, w mym Sercu ábys przebywał, bym cie
nigdy nie Zápomniał.
13. Przychodź Jezusie Zbawco moy!
2 4 otwórcyć

otwartyć jest Sercą Pokoy; Ach przydź do niego Łá-
sca swa, oświeć go Łaskawością twą: Duch twoy
niech mie spráwuje do Zbáwienia forituje: Bądź po-
chwalon Boże, ná Wieki w tym Zborze!

14. Wšyscy Synámi Bożymi jesteście, przez wiá-
ra w Chrystusie Jezusie. Bo ktorzykolwiek jesteście
w Chrystá ochrzczeni, w Chrystusáście sie oblekli. Gal.
3. v. 26. 27.

15. Jestem w Jezusá obleczony przez wody chrzcze-
nia Omyćie, y Łáscie Bożey polecony gdy mie przysjał zá
swe Dziećie. Boże przez krewo Syná twego, użycz
końcá szczęśliwego.

16. Duch święty przyświadcza duchowi náše-
mu, (Duszy) yżesmy Dziećmi Bożymi y Spoldziej-
cámi Chrystusowemi. Rzym. 8. v. 16. 17.

17. Ktorzy kolwiek Duchem Bożym prowadzeni
bywáją, ci są Synámi (Corkámi) Bożymi. v. 14.

18. Duch Święty jest trzecia Osobá S. Bostwa,
iáko Bog Oćiec jest pierwsza, á Bog Syn jest
w tora.

19. Jeden Bog á trzy rozne Osoby, Bog Oćiec,
Syn y Duch święty, toć jest chwalebna S. Troycá.

20. Bog Oćiec Stworzyciel? Bog Syn wykupic-
ciel, Duch Święty Poświęciciel.

21. Boy sie Bogá, mile Dziećie. Pan Bog wi-
dzi, slysy, wie y záplaca wšysko.

22. Boy sie Bogá á Przykazań jego przestrzegay, bo
na tym Człowiekowi wšysko náleży. Kaznod. 12. v. 13.

23. Boyćie sie Bogá á Chwale mu dayćie.
Objaw. 14. v. 7.

24. Kto sie Pána Bogá boji, y ná jego drogách sto-
i, jest táki blagostawiony, strzeżego Bog z káżdey
strony.

25. Pan Jezus rzekl. Dopuśćie Działkom przy-
chodzić do mnie, á nie zábraniayćie im, ábowiem sta-
kich jest Królestwo Boże. Mark. 10. v. 14.

26. Jesli sie nie náwrócicie, y nie stániecie sie iáko
Dzie-

Dzieci, żadnym Sposobem nie wnidziecie do Królestwa niebieskiego. *Matk. 10. v. 3.*

27. Kto się unży jako Dziecie, ten jest nawietszym w Królestwie niebieskim. *Math. 18. v. 4.*

II. Podrośleyszych.

Takim Sposobem oczysci **Młodzieniec** (Dzieweczka) **Scieszke swoje**? pyta **Krol Dawid**, a odpowiada. **Gdy się zachowa według Słowa twego** (Boże) *Psalm. 119. v. 9.*

Podzieś tedy Dzieteczki, słuchaycie mnie. **Bo** jaźni Pańskiej was naucze: **Kto chce mieć długy Żywot**, widzieć dobre **Latá**, a pobożnie zażywać pragnie tego **Swiata**. **Samuy jezyt ode zley**, y wfeteczney **Mowy**, a nie obchodź się z nikim obłudnymi **Słowy**. **Przestań z tego czyni dobrze**, a **śukay Potóju**, tedy będzie **plywala w Dobr wśech Dusza twoja**. *Ps. 34. v. 12. 11.*

Sam Bog zaś mowi: **Damci Rozum y nauze** cie **Drogi**, po ktorey **masz chodzie**. **Damci Rada** (obrociwszy) **na cie oko moie**. **Nie badźcieś** (tylko) **jaś** to **koń albo mul**, ktorzy **Rozumu nie mają**. **Ktorey Rozumu nie mają**. **Ktorey** **geby Uzda y we dzidkem** **Kieźnac musis**, aby się **na cie nie porywały**. *Psalm. 32. v. 8. 9.*

A ponieważ **Młodzienicy**, także y **panny**, **starzy y młodzi**, chwalić **mają imie Pańskie**. *Ps. 148. v. 12.*

Mowcieś tedy:

1. **Błogosław Duśo moją Pánu**, y **wśytkie wnaś** **trznosci moje**, **Zmieniowi jego swietemu**; **Błogosławże Duśo moją Pánu** a nie **zapominay wśytkich** **Dobrodzieystw jego**. **Ktory odpuszcza wśytkie** **Nieprawosci twoje**, **Ktory uzdrawia wśytkie**

Choroby twoje. Który wybawia od **Smierci** żywot twoy, Który cie **Koronuje** **Milosierdziem** y wielką **Litością**, który nasyca dobrym **Ustą** twoje, a odnawia jako orla **mlodość** twoje. **Błogosław** **Dużo** **moją** **Pánu**. **Pf. 103. v. 1. 2. 11.**

2. **Badź** **ć** **Cześć** **Chwałá** **ná** **wieki** **zá** **te** **wse** **Do-**
brodzieystwá, **Boże** **Oycze**, **Synu** **Duchu**,
ty **moca** **swego** **Bostwa**, **racz** **wypelnić** **w** **nas**, **coś** **po-**
czal, **á** **byś** **sám** **z** **tęgo** **chwałę** **w** **zjáł**, **świec** **że** **śię** **Imię**
twoje. **Królestwo** **przyd**, **bad** **ż** **twá** **Wola**, **ják** **w**
Niebie, **ták** **ná** **ziemi**. **Cheleb** **powśedny** **day** **nam** **dzi-**
śia, **Odpuść** **nam** **nasze** **Winy**, **ják** **my** **winnem** **odpuszcza-**
my, **z** **Pokus** **wyrwy** **ćie** **prośimy**. **Zbaw** **nás** **od** **Sle-**
go **Amen**.

3. **Wysłuchay** **Pánie** **głos** **moy**, **kiedy** **wolam**, **á**
zmituy **śię** **nade** **mna**, **y** **wysłuchay** **mie**. **O** **tobie** **prze-**
mysława **Serce** **moje** (ktoryś rzekł) **Szukaycie**
Twarzy **mojey**, **prze** **to** **ż** **Twarzy** **twojey**, **Pánie** **śis-**
tać **bede**. **Nie** **ukryway** **że** **Twarzy** **twojey** **prze** **de** **mna**,
á **ni** **odrzucay** **w** **Gniewie** **Slugi** **twęgo**: **Tys** **bywał** **Rás-**
tunkiem **moim**, **nie** **opuszczay** **że** **mie**, **á** **ni** **mie** **odstepuył**
Boże **Zbáwienia** **męgo**. **Choć** **Oćiec** **moy** **y** **Má-**
ta **mojá** **opuścili** (opuszczá) **mie** **w** **ślá** **żę** **Pa-**
n **przyjál** (przyymie) **mie** **Náucz** **mie** **Pánie** **Drogi** **two-**
jey **á** **prowad** **ż** **mie** **Ścieśka**, **dla** **tych**, **ktorzy** **mie** **pod-**
strzegáją. **Nie** **podaway** **że** **mie** **ná** **Wola** **nie** **przyjacio-**
moich. **Pf. 27. v. 7. 11.**

4. **Boże** **ćie** **bie** **bede** **chwalić**, **Spráwiedliwość**
twoje **ślawić**, **ćie** **bie** **jedyná** **pomoc** **mam**, **bo** **innęgo**
Bogá **nie** **znam**; **Tys** **pánie** **z** **Mlodości** **mojey**,
uczytes **mie** **Woli** **twojey**; **day** **żemi** **w** **nieny** **do** **Końca**
trwáć, **nie** **rác** **ż** **mię** **nigdy** **opuszczáć**. **Od** **ta** **do** **Stá-**
rości **mojey**, **niech** **bede** **w** **Opiece** **twojey**, **á** **bych** **y**
inšym **objáwiał**, **ják** **ś** **ty** **ku** **mnie** **Litość** **miał**. **Pf. 71.**

5. **Jestem** **ná** **drodze** **śczęść** **Pánie**, **węsm** **mie** **w** **po-**
czet

czet swoy, bom ja Stugá twoy, w tobie me Usánie sam Pán Chrystus dáje drogy zc. Piesń.

6. Serce czyste stworz we mnie, o Boże! á Duchá práwego odnow we wnetrznosciách moich. Nie odrzucay mie od Obliczá twego, á Duchá swego Swietego, nie odbieray ode mnie. Przywroc mi Rádosć Zbáwienia twego, á Duchem dobrowolnym podeprzy mie. Ps. 51. v. 12.

Náucz mie czynić Wola twoje, ábowiemes ty Bog moy: Duch twoy dobry, niech mie prowadzi po Ziemi práwey (Drog y Steczek prawdziwey Nauki) Ps. 143. v. 9. 10.

7. Pánie Chryste rácz nás rzadzić, byśmy sie mogli polepszyć, Zywotá swego od mienić.

8. Rządź mie według Woli swojey, bym sie wystrzegal grzechu, Spráwy ciała Dusze mojej, niech beda bez posmiechu.

9. Rácz nás chowác w Prawdzie swey, domiesć Wolności wieczney, bym Imie twe chwalili, w Chrystu Amen mowili.

10. Bądź ná wieki pochwalon, niesmiertelny Pánie, twojá Láska, twá Dobroć, nigdy nie ustanie. Choway nás póki raczyś, ná tey niskiey Ziemi, jedno niech záwsze bedziem, pod Strzydłami twemi Amen.

Potrzebne y zbáwienie

Reguły

dla mlodzi y dorástajacych Ludzi.

1. Po wszystkie Dni Synu? pámietay ná Pána Boga nášego, á nie chćiey grzeszyć, áni przestepuy Rozkazania jego; ále czyn Spráwiedliwość po wszystkie Dni Zywotá twego, á nie chodz drogámi nie práwosci. Abowiem gdy ty Prawde czynić będziesz,

dzień, będąc się powodziły Sprawy twoje y wszystkim, którzy czynią Sprawiedliwość. Job. 4. v. 6.

2. Pamietaj na Stworzyciela swego we Dni młodości twojej, pierwej niżely nastana złe Dni, y nadeyda lata, o których rzecześ: nie podobają mi się. Kazn. 12. v. 1.

3. Przetoż wesel się Młodziencze w młodości twojej, a niech używa Serce twoje dobrej myśli, za Dni Młodości twojej etc. ale wiedz, że cie dla tego wszystkiego Bog na Sad przymiedzie. (Kiedy go zabaczysz y za wiele czynisz) Kazn. 11. v. 9.

4. We wszystkich Sprawach twoich pamietaj na ostatnie Rzeczy (Smierć zwłascza i martwych stanie, y Sad, do Radości, albo Żalności) a na wieki nie zgrzeszysz. Syr. 7. v. 40.

5. Cwicz się w Pobożności, a bowiem cielesne Cwiczenie mało jest Pozyteczne: lecz pobożność do wszystkiego jest pozyteczna, mając obietnice Żywota terazniejszego y przyszłego. I Tym. 4. v. 8.

6. Idź do mrowki leniwcze? obacz drogi jej, a nabadź mądrości, która, choć nie ma wodzą, ani przelozonego, ani Pana, przecie Lećie gotuje polekam swoy, a zgromadza we dniw żywność swoje. Leniwcze? dojadze leżec bedziesz? Kiedyż wstanieś ze Snu swego? Troche się przespisz, troche porzemiesz, troche złożyś ręce, abyś odpoczywał. A w tym Ubostwo twoje przyydzie jako podrożny a niedostatek twoy, jako mąż zbroyny. Przypow. 6. v. 6. etc.

7. Spiewaj także się modl gorliwie, a chodź drogą pobożności, bierz się do prace swych chetliwie, znaydziesz Szczęście z wysokości. Bo kto się na Boga spuści tego Pan Bog nie opuści.

8. Madre Panny, które były po gotowiu, kiedy Oblubieniec przychodzi, wesły z nim na wesele, ale
glu.

głupie nie wesły, gdyż nie były przygotowane; Tak
nie przyjdą na wesele niebieskie, wszyscy nieprzygotowa-
ni Wiara y pobożnością. **Czuyćcież tedy, na przy-
ście Chrystusowe, bo nie wiecie Dnia ani godziny, Kto-
rey na Śmierć wasze y Śąd przyjdzie. Matt. 25. v. 1. 13.**

9. Gorliwym jestem ku wam gorliwością Bożą,
bom was przygotował (przez Chrześciańską Naukę)
abym was stawił czysta Panna, jednemu mężowi
Chrystusowi. Lecz boje się, by śnádź jako wąż
osukał Łwę chytrością swoją, tak też skazone myśli wasze
(nie odpadły) od prostoty oney, ktora jest w Chry-
stusie. 2 Kor. 11. 2. 3.

OdpoWiedź Dzieciak.

10. Po kim był Dziećciem, mowilem jako Dziećcie,
rozumiałem jako Dziećcie rozmyślałem jako Dziećcie, lecz
gdym się stał mężem, zaniechałem rzeczy dziećcińskich
I Kor. 13. v. 11.

11. **Po ki Dedy we mnie, nie odstapie od
Niewinności mojej. Sprawiedliwości mojej (w
Chrystusie Jezusie) trzymać się bede, a nie puścza
się sey: nie zawstydy mi Serce moje po kim żyw.
Job. 27. v. 6.**

12. **Wszakże ja jednak zostanę przy tobie, bom
cie nad wszystko umitował sobie. Przytobie Panie
(Jezu) moy Żywot polożę, y twoje chwale rad
swą krwia pomnożę.**

* * * * *

I. N. J.

Modlitwy Poranne.

**Ráno, gdyż Kozá wstanieś, przeżegnay się Krzy-
żem swietym mowiac. W Imie Bogá Oy-
ca Syná y Duchá swistego. Amen.**

1. **G**rye:eleizon Boże Oycze? zmituy się nad nami.

Chryste:eleizon, **J**ezu Chryste? Synu Boży zmituy się nad nami.

Grye:eleizon. **D**uchu święty Boże! zmituy się nad nami.

O chwalebna przenajświętsza **T**royco, zmituy się nad nami?

2. Zmituy się Boże, zmituy nad nami, a Łaska twoja niech będzie z nami. Zmituy się zmituy Panie **J**ezusie, nasświety Duchu, proszę zmituy się **O** święty, święty, święty nasz Panie! w tobie my samym mamy Uśanie. Wszak mocny Boże! w **T**roycy jedyny, bądź nam miłościw, z bądź nasze winy.

3. Zmituy się nad nami Panie, zmituy się w każdej Potrzebie! okaż nam swe Zmitowanie, jak w tobie nasze Uśanie: w tobie ufamy nasz Panie; nie daj nas w Postomocenie Amen.

4. Przycymy Panie w Uśy swe, Słowa moje, y wyrozumiey Doległości moje. Słuchay pilnie Głosu **W**ołania mego, **K**rolu moy Boże moy? boć się chce modlić tobie. Panie? rano usłył Głos moy, a **o**wiem rano się gotujeł tobie z **M**odlitwa moja y wygladam Pomocy twojej. Psalm. 5. v. 2. 3.

5. Panie otworz wargy moje a Uśa moje opowie dać będą chwale twoje. Psalm. 50. v. 17.

6. Dziękuję tobie moy Boże! moy Oycze niebieski, przez **J**ezu Chryśta Syna twego miłego a **P**ana nasze go, w **D**uchu świętym, y żeś nie tey przestęły **N**ocy y przez cały **C**zas **Z**ywota mego, według łask twoego **M**ilosierdzia twego, od wszystkich **S**zkod y **U**pádów dobrotliwie uchwalił **P**roszę cie pokornie, abyś mi odpuścił wszystkie grzechy moje, ktorem przez cie **M**ajestatowi twemu świętemu niesprawiedliwie popełnił, a mie też tego **D**nia zachować raczył, od grzechu,

chu, y wšęgo Złęgo, áby ſię tobie wſyſtkie moje Uczynki y teſz wſyſtek Żywot moy dobrze podobał. Wo jamie, ciało moje y Duſze, wſyſtkich moich y wſyſtko moje, w Rece twoje polecam: Twoy ſwie- ty Anjoł niech będzie ze mną, a Duch ſwiał y we mnie, áby Diabeł nieprzyjaciół, żadnego práwa áni Moc y náde mną nie znalazł Amen.

7. Oycze náſz, ktoryś jeſt w Niebieſiech. Świeć ſię Imię twoje. Przydź Króleſtwo twoje. Bądź wola twoją, jáko w Niebie, ták ná Ziemi, chlebá náſzego powszednego dáy nam dziśia. Y odpuść nam náſze winy (náſze grzechy) jáko y my odpuſzczamy náſzym winowáycóm. Nie w wodź náſ w pokuſzenie, ále náſ zbaw od Złęgo. Abowiem twoje jeſt Króleſtwo, Moc y Chwałá ná wieki wieków Amen.

8. Proſiem cie, ktory mieſzkaſ ná wyſokim Niebie; nie rácz Oycze Dzieci ſwych odrzucáć od ſiebie; ále ſwe miłóſierne nákłoń ku nam uſzy, á niechay cie nabożna náſza Proſba ruſzy.

9. Gdyż ty mým Oycem być raczyſ, ſlugi twego nie przebaczyſ, z Oycowſkiej Miłóſci, jamci jeſt niedzny proch, Siemia, nie mam w Świecie pocieſze- nia. Bogaczi uſa w imieniu, ja wzdychám ku Pánu ſwemu, ácz te Śmiech u ludzi, wſháłże wiem yż káždy wierny, w nim ſię nigdy nie omyli.

10. Wſzechmogacy y miłóſierny Pánie Boże! pro- ſimy cie, rácz náſ ſam wzbudzić, ábyſmy záwzdy gotowi byli, á Przyſcia Syná twego miłęgo z Weſelem oczekáwali, z Rádoſcia go przy jeli á tobie ze ſzczęrym y uprzejmym Sercem ſłużyć mogli. Przez tegoż Syná twego miłęgo, JEZU Chryſta Páná náſęgo. Amen.

11. Day mi moy náſwiałſzy Pánie? Duchownie wſtáć dnia tego, miey o Duſzy mey ſtáráníe, bym w Dzień Przyſcia twoiego, ſtał przed twą oblicznoſcia, z weſelem y z Rádoſcia.

12. Day myſlić o oſtátnym Dniu, day pámiéć o

Sto:

Stonaniu, a gdy się tu wrocisz Panie? sadzić żywe y też martwe Postaw nas po swey Práwicy, rácz nás uznac za swe Dzieci, Amen, Amen Boże day to, by się to w nás wypełniło. Amen.

13. **Boże moy?** dnia dżisieyşego, dla drogiey kroi Syná twego, rácz mie w Opiece swey chowac, straza Anjelska pilnowac. **Duch swiety** niech mie spráwuje, ciałem y duszą pánuje, też mie dárami nába-wił, żebym co dobrego spráwił. Niech będzie moją Zábawá, robotá pracy Spráwá, ku twey czci, mie w pozzywienie, Bliźnemu na w spomożenie. Amen.

14. **O Pánie Oycze y Boże Żywotá mego,** záchoway wyniosłości Oczu moich, a hárdé Serce ustáwicznie oddalay od slug twoich. Proźne Nadzieje y Požadliwości odwroc ode mnie, a záchowaway te go, ktoryc chce słuzyc ustáwicznie. Obzárstwo y Poža-dliwość Tierzadu niech mie nie ogarniáją, a Duszy niewştydliwey, nie podaway mie, slugi swego. Syn. 23. v. 4. 5. 6.

15. Dwu Rzeczy żadam od ciebie, Pánie Boże moy! nie odmawiajże mi pierwey niż umre. Márnosc y słowo Klamliwe oddat ode mnie. Ubóstwá y Bogá-ctwa, nie dáway mi. Żyw mie tylko pokármien wedlug potrzeby mojej. Abym śnádz násyconym będąc, nie záprzał się ciebie, y nie rzekł. Ktoż jest Pan? álbo z ubożawşy, żebym nie kradł, y nie brał, (ná dáremno) Imienia Bogá mego. Przepov. 30. v. 7. 8. 8.

16. **Tego tylko życzę sobie,** polki Byt moy ná Ziemi, żebym Pánie? słuzyl tobie a potym z wybrány mi, po Smierci wiecznie żył w Niebie, y mieskał z áwşe u ciebie, bo tám wesela dopuścisz, y w Ray pu-szczisz, wierne, ktorych nie opuścisz.

17. **Jeszcze cie też proşe Pánie?** a żebym nie rospaczał, gdy má godziná nástanie, a Czart będzie ná-gábat, Pomoż proşe: Kace wnoşe, rácz slyşec z Wysokóści, mie niedznego, Sluga swego, rácz przyjac do Rádości Amen.

18. **Jeszcze proſzę o moy Pánie ?** nie odma-
wiay mi tego, gdy z Czártem woyná náſtánie, nabaw
Sercá meźnego. Pomoź obroń, ſam mie ochroń z
chwala Imienia twego ? ſadaſz tego, z Woli jego,
mow Amen z Sercá ſwego.

19. **Boże Oycze ?** badź z námi, nie day nam
zaginać. **Jezu Chryste** badź z námi, nie day nam
zaginać. **Duchu ſwięty ?** badć z námi, nie day
nam zaginać; rácz nam grzechy odpuſcić, kiedy ma-
my umrzeć. Od Diabła náś uchoway przy **Wierze**
dobrey náś trzymay, y żebyſmy w cie mocno
uwierzyli, á tobie ſerdecznie ſłużyli. **Tobie ſię po-**
lecamy, ze wſyſtkiemi Chrzeſćciány byſmy ſię ſpotem
mitowáli, á twoim Słowem cieſzyli Amen. Amen ?
Boże day ? z Sercá káždy Halleluja ſpieway.

20. Pomoź Pomocniku práwy, jáko Oćiec náś tá-
ſkawy, nie opuſć náś ludu twego, day nam Chlebá, z
twego Niebá, Czáſu utrapionego. Nie opuſć Chry-
ſte ? náś Pánie ? miey o náś ſwoje Stáránie, niech
wierny o tym tuſzy, że pomożesz y poćieſzysz ná ciele y ná
Duſzy. Ty rozdáwaſz Pánie, dáry, to z Láſki czyniſz
bez miáry, wedlug náſwietſzey woli, á nie opuſćiſz
wiernego, w jego wſelkicy Niewoli.

21. O **Boże náś dobrotliwy,** badźże nam dziś
ſczodroblivy, Potrzebam rácz błogostawić, bo náś
ſá Praca jeſt zá nic. Błogostawże wſelkie Spráwy,
by w ſięty koniec ſzczeſliwy, przez Chryſtá Syná two-
jego. Gdyż mamy Przyczince z niego. Amen.

22. **Zbaw o Jezu ? wierne ſwoje:** poźegnay
Dziedzictwo twoje. Miey o nich Straż káżdey chwile,
á wynieſ je w Niebo mile. Co Dzień cie Pánie chwa-
limy. Co Dzień Imie tve wielbimy. **Obroń náś**
Boże! Dnia tego, od grzechuy wſzego Złego.
Badź nam Pánie ? miłoſćiwý, rátuý náś poćiſmy ży-
wy. Wyley Miłoſierdzie twoje, Oycze ? ná Dziataczki
ſwoje, W tobie o Pánie ? uſamy, niech Háńby nigdy
nie z namy. Amen. 23.

23. Boga jedynego, **jedne wiara** mamy, z po-
dania Pánstkiego, **jeden Chryst** trzymamy; Jeden
Duch; jedno Ciało, niech się chowa ciało, w wszel-
kiej Pobożności y w pewney Ufności, do wieczney Ká-
dości. **Oycze** namileyšy: coś nás obrat sobie. **Synu**
namocniejšy: co nás Bog dał tobie. **Duchu święty**
Dobroto! O boska Jednoto! bądźże od nás chwalony:
bądź ná wszystkie strony, ná wieki wielbiony. Amen.

24. Chwalimy cie **Oycze!** nás všech **Stwo-**
rzycielu; Chwalimy cie **Synu,** náš **Odkupicielu!**
y ciebie **Duchu święty,** náš **Pocieszycielu.** O
jedyny Boże náš. Przymiy chwale od nás Amen.

25. Chwałá bądź Bogu **Oycu,** ktory nás stworzył.
Chwałá bądź Bogu **Synowi,** ktory nás wykupil.
Chwałá bądź Bogu, **Duchowi świętemu,** ktory
nás (przez Slovo swe y Chryst święty) poświęcił
chwałá bądź chwalebney świętey **Troicy,** od tad až
ná wieki wieków Amen.

26. **Niechżeć** beda przyjemne **Słowa** **Ust-**
moich, Rozmyślánie Serca mego, przed **Obliczem**
twoim **Pánie!** **Stáło** moją y **Odkupicielu** moy. Ps. 19.
v. 15.

27. Amen že sie ták stánie, opwoz, watpliwošci,
wierze. Ty **Požegnánie,** daš z twojey **Milostí.** Zá mym
Powoláním, udam się do **Roboty;** Ty **dodáway** ochot-
ty, boš ty moim **Pánem.** Amen.

28. **Kácže** nás **dzis** y ná **wieki** wziąć do **Oycowšćiy**
y opieki, przewodniku náš **kástawy,** **Ukaž** nam
Gošćiniec práwy. **Poščesć,** náše drogi **Pánie,**
wyley ná nás **Požegnánie.** Po **pracy** **Žywotá** tego, w
wiedz do **Pokoju** wiecznego. Amen.

29. **Nie** pušće cie **Pánie,** až mi **bedzieš** **blagosłá-**
wit. 1 Kf. **Moyš.** 32. v. 26.

30. **Blagosław** **Prácom** moim, pomnož je **niebem**
two-

twoim; Początek, Szrodek, koniec, niech uprzęda
 twoy koniec. Ty moja bądź Zastona, Serca mego
 Obrona; Słowa twe są me Gody aż do rayssley Wchlo-
 dy. Amen.

Tobie bądź Cześć Gycze mocny zc.

Pod ten Czas porankowy zc. zc. są Piosnki, Kto-
 rych y do Modlitwek záżyć może, właśnie jako
 y násládujacey.

31. **Jezu** jutrzenna Swiatłości, rácz zpedzić
 z Serca nášých žłostí, y Bledow ciemności. Tyś nam
 dał szczęsne Powstanie; miey o Ludu swym stárání,
 póki Swiáta stání. Day káždy wezwania swego, z
 rána do žmierzku sáмого, pilnowal własnego. W
 wiedz nás ná Gošćiniec práwy, poščeszé wšyškíe
 náše spráwy, o Boże láskawy. A ná Dzien przyšćia
 twojego, užycz Sumienia dobrego, y Serca czystego.
 Byšmy w Swietey gotowości, znalezeni, z Smiertel-
 nošći przeszpli do Rádošći. Amen:

32. Dzieńcié pánie, zá powstanie y zá Nocleg
 niošć Dzieki, o rácz mie dziś, do swey Reki, wšyawšy
 bronie y káznego wybránego Sluga twego. Me Ko-
 chání **Jezu** pánie! staw mie w Słońcu Słowa
 twego, Bym pewien zbáwienia mego, y sam sie do-
 brze spráwował, y Bliźnych moich ráutowal. Boże
 wšiety, **Duchu** swiety! Ušiecho wierných ser-
 deczna; niech nás zdo bi twá Chęć wieczna; Day bedac
 Dziećmi Bożymi, ciebie czćimy z Chwalcy twymi
 Amen.

Wieczorne Modlitwy.

Wieczor kiedy spáć idzieš, przešegnay sie Krzyžem
 S. mowiac: w Imie Bogá Gycá Syná y Duchá
 S. Amen.

1. Kyrie eleyzon, Boże Gycze zmiłuy sie. Chryste
 eleyzon. zc.

2. Zmiluy się Boże? zmiluy zc.
3. Zmiluy się nad nami Pánie zc.
4. Przyymiy Pánie w Uszy swe zc.
5. Pánie otworz Wargi moje, á Uszá moje odpo-
wiadác beda chwate twoje. Ps. 50.
6. Dziékuje tobie Boże? moy Oycze niebieski, przez
Jezu Chrystá Syná twego milego, á Pána nášego, w
Duchu S. yżes mie tego dnia przesklego y przez cały
czás żywotá mego, wedlug zc. á mie też tey Nocy
záchowác zc. zc.
7. Oycze náš ktoryś jest zc. zc.
8. Już nam ten Dzień ustępuje, niech ná Bog nie
odstepuje: już Czás nieksporny nášstawa, niech Mo-
dlitwá nie Usztawa. Wołaymy Sercy brzmiacymy
zostán Pánie Jezu z swymi: Już ná Zgonie już Swiát
swego, bliski Upádku wiecznego. Przybadz ty sam w
swey Osobie, niech wysytek swiat wie o tobie: Potlum
przećiwniká zlego, ráctuy Zboru wybranego. Násze
ferdeczne wzdychánie, rácz przyjac w Uszy tve Pánie?
á jákos nás miał w Obronie z Porádku, rácz strzeż ná
Zgonie. Do Wieczorá Osiátneho, y do Końca
Swiátá tego, nie wypuścay nás z Opieki. Jezu?
badz známi ná wieki. Amen.
9. Rácz zostác z námi Pánie? Noc nádchodzi, á
Swiátlo twoje niech nam nie odchodzi. Dayże nam
pomniec ná Mrok Zycia swego, záwssze zázywác Su-
mnienia dobrego; á w osiátnym Boju nášego Zgo-
nie, niech ciáto z Dusá bedzie w twey Obronie. Amen,
10. O Jezu Obrono mojá, ide do swego pokoja, po-
łoże się w lozko swoje, zámknij ty zá mna Drzwi moje.
Strzeż mie od Ognia y Wody, od nagley Smierci y
Szkoody, od Smutku, Stráchu, Zalosci, broń mie
w tey nocney ciemności. Kiedy usne, czuy ty Pánie!
niech z drugimi, zdrowo wstane á do nowey potym
Pracy, day mi, co twá wola ráczy. Amen.
11. Myć się porzucamy w Rece twey Možności czá-
te usánie mamy, że z Oycowskiej Miłości, to, coś po-
czáł

czat dołonaś, Dziedzictwo nam w Niebie daś, ktora
po gotowiu maś. Tãnci Chwale dany, oprócz wśel-
kiej Szłości, z Aniołmi zaśpiewamy, pełnym Sercem
rãdości, tãk mowiac: Pãnie ſwiety, o Wiekiem nie
objety, ſwiety Boże naś ſwiety. Amen.

12. O Swiatłości **Troyco ſwieta**, jedyny Bo-
że od wieku? juź Stońce ze Dniem odchodzi, niech
nam Jaśnoś twoją ſwieci. Rãno cie Boże! chwali-
my, wieczor ſie tobie modlimy, ſlawiemy, cie głoſy
ſwemi terazy Czãſy wiecznymi. **Bogu Oyczu** badź
Cześ Chwałã: **Synowi** także badź dãna, y teź
Duchowi ſwiitemu, Bogu w Troycy jedynemu.
Amen.

13. Day nam Pãnie! miłościwy: pokoj! pościemy
tu żywi, boć nie jeſt żaden Bog inny, coby bronit tey
Krãiny, tylko ty ſam Boże jedyny. Day teź **Krolowi**
y wśelkiej Zwierzchności, pokoj y dobre rzãdze-
nie, bym pod ich obrona, cichy y doſtoynny Żywot pro-
wãdzić mogli, we wśelkiej Pobożności, y Skromno-
ści. Amen.

14. **Pãnie Boże** wśechmogacy, Stworzycielu
wſyſtkich rzeczy, ciebie nabożnie proſimy. Zmiluyze
ſie nãd nami. **Chryſte** z Niebã zeſtãny, dla naś grze-
ſnych jeſteś Krzyżowãny, proſimy ciebie, zmiluyze
ſie nãd nami. **Duchu** ſwiety. Poćieſzycielu? Dã-
row Bożych Wãdãrzycielu? ciebie nabożnie proſimy,
zmituyze ſie nãd nami. Amen.

15. Wyſluchayze naś Pãnie! wołamy, niech ztãd,
żeś Oyczem naśym poznãmy. Barãtku Boży Pãnie
Jeżusie? zglãdź grzechy naśe, proſiem zmituy ſie.
Barãtku Boży Pãnie **Jeżusie**? modł ſie za nami, pro-
ſiem zmituy ſie. Barãtku Boży Pãnie **Jeżusie**! Po-
koy ſwoy day nam, proſiem zmituy ſie. Zmiluy ſie
Boże w Troycy jedyny, badź nam miłościwo zglãdź
naśe winy, przymiy naś za ſwoje Dzieci y Syny. Amen.

16. Tey Nocy użycz mi Pãnie? od poczynku wdzie-

cznego: Niechay Nieścześnie ustanie, przyday Anjola twego. Dusze Ciąło Żywot swoy, wszystkich moich y Sbiór moy, y Bliźnich oddawam Pánie: w twoje Oycowskie Stránie.

Niech się nie lekam niczego zc.

Wysłuchay, o Boże wielki zc.

17. Kacz Anioly, Duchy czyste, posłac nam tu Obronie, jáko Obietnice isse, w Swietym czynisz Zakonie. Niech obozy rozbijają, niech się kolo nás stawa wiąją, złego Czárta od gániają. Już się z bliźnymi swemi, Oycze náš porzucamy y z wszystkimi, wybranymi y z tym, co z twych Ręk mamy, w Sumnieniu czystym nás choway; do dnia w kásce dochoway. A gdy przyydzie ostateczny Zmierzł Konánia nášego; Day w Wierze termin státeczny, bez zayácia piekelnego. Dusze bierz y prowadz z Swiata, niech y Ciąło twa poświęta w zbudzi ná wieczne Látá. Amen.

18. Jesliy Anjola swietego, niech strzeże Dziedzictwa twego, przybadz z Moysli niebieskimi, bedziem zewszad bez spiecznemi. Już w Zmieniu twym zasnie my gdyż cie przytomnego wierny, o Troyco w jedney Istności, mieyje Chwale ná Wieczności. Amen.

19. Day nam śmierc w Wierze prawey, w zkrzesz nás z Miłości swey, á Czasu Dnia onego, Sadu prawdziwego, day byśmy ten glos slyszeli: Podzięcieś wybráni moji, ná wieczną Rádosc. Amen.

20. Krolowi nád wfemi Krolmi, á Pánu nád Panny, ktory on sam Nieśmiergelność ma, jemuż badz Czesć y Chwala wieczna. Bogu Oycu y Synowi, y Duchu swietemu niechay bedzie wieczna Czesć y chwala, jáko Bogu wfeczmogacemu. Amen.

21. Przeto mi badz ná Pomocy, á z tey Swiata tego Noey, w wiedz tam gdzie z twey twarzy sliczney, winika Dzień ustáwiczny.

22. Nikt z nás sobie nie żyje, nikt z nás sobie nie umiera. Bo choć żyjemy Pánu żyjemy, choć umieramy, Pánu umieramy. Przetoż choć y żyjemy, choć y umieramy

ramy

ramy, Pánscy jesteśmy. Nym. 14. v. 7. 8.

23. Pánie Jezu Chryste, tobie ja żyje tobie ja umieram, twoim żywy y umárty. Pánie Jezu Chryste w Rece twoje polecam Duchá mojego, álbo Dusze y Żywot moy, odkupites mie pánie Boże prawdziwy. Dziej. 7. v. 59. Ps. 31. v. 6.

24. Tobie porzucam Boże moy Dusze ciáto y Żywot swoy, w náswietše Rece twoje; Ty Pánie bądź mo Pomoca, rátuýze Zdrowie moje; Spráwuy ty mie Stuge twego aż do Żywotá wiecznego. Amen.

25. Jesli ostatny raz dzisia we świecie nocuje, niechayte záraz w śliczny Ray Wybráných w stepuje. Tobie żyje y umieram o Zastepow Boże! niech pomoc twoje, odbieram, gdy sie w Smierci trwoże.

26. Chwała bądź Bogu Oycu, ktory zc.

* * * * *

Nabożeństwo Stołowe.

Albo przed y po przymowaniu

Pokármow.

Gospodarz z Dziatkami y Czeládziami á ja, ztoś żywyšy Rece, uczciwie przed Stoł przystąpić y mowić.

* * * * *

Modlitwy do Stołu, álbo

przed Jedzeniem.

1. **B**oży wšyřtich w tobie dusája mišy Pánie! á ty dáwaš Pokárm ich Czásu potrzebnego: Otwarzaš ty Reke twoje, y nášycáš wšelkie Žwierze Požegnáním twoim.

2. Oycze náš ktoryš jest w Niebie zc.

3. Pánie Boże Oycze náš niebieski, požegnay nás y te Dáry, ktore z twojey Szczodroblivości pożywáć mamy, przez Jezusa Chrystusa Pána nášego. Amen.

B 4

4. Pánie

4. Pánie Boże wieczney Chwały, Krolu z Wysokości, błogostaw nam, y tym Dárom z Oycowstkiey miłości, ábyśmy ich pożywájac, tobie dziekowáli, & rozliczne Dobrodziejstwa, záwsze wystawiali. Przez JEzu Chrystá, Syná twego Pána nášego, ktory żyje z toba w Spoleczności Duchá swietego. Amen.

5. W czystym Sercu y Potrze, tu niebieskiey pástrzac gorze, ná tego co wszystkie rzeczy, y ma Swiát ná Pieczy, záwołaymy: Otworz Boska Reka Pánie, rácz nam dáć, své Pożegnánie. **Sámego cis Boże** známy, **ciebie sámego wzywamy.** O positek! Błogostaw nam, z swey Miłości, day Boże! byśmy w Godności, twoich Dárow uzywáli, ciebie nie przepomináli Pána swego. Amen.

6. Rácz poświęcić Pokármow. Chryste Stoku tego, á day w dobrym Sumnieniu Posilenie z niego. Niech z twey Szczodroliwosci zázysem Spoleczności, w Niebieskiey Rádosi. Amen.

7. Przydź o JEzu bądź náš Gość, á pożegnay cóś dáł wyrość. Ná nášé pożywienie, á ná twoje chwale nie. Amen.

Po Zedzeniu.

1. Dziekuycie Pánu, bo on dobry jest, á Miłosierdzie jego trwa ná wieki, ktory dáwa Pokárm wszelkiemu Stworzeniu, ktory dáwa Pokárm Bydlu y kruszatom, ktorego wzywája. Nie w Moczy Konstkiey będzie sie Pan kochał, áni w Goleniách mestich, będzie mu sie dobrze spodobało. Dobrze podoba sie Pánu nad tymi, ktorzy sie go boja y ktorzy Nadzieje mája w Miłosierdziu jego. Psalm.

2. Oycze náš, ktorys jest zc.

3. Dziekuiemy tobie, Pánie Boże Oycze náš niebieski, przez JEzu Chrystá Pána nášego, zá wszystkie Dáry y Dobrodziejstwa twoje, ktory żyjes y Krolus jest, ná wieki wiekow.

4. Bądź Chwałá Pánie tobie, zá te Dáry twoje, żeś nákarmil y nápoil nás Stworzenie twoie: á jákos
dał

dał chleb powszedny, ciętu tu żywności, tak posilay
Słowem swoim, Dusz naszych Krewkości. Przez **Je-**
zu Chrystá Syna twego Pána naszego, który żyje z to-
bą w Społeczności Duchá świętego. Amen.

5. Chwała bądź Bogu Oycu który nás stworzył
Chwała bądź zc.

Błogosławieństwo Boże.

Niechci Błogosławi **PAN**. A niechay cie strzeze.

Niech roziasni **PAN**, Oblicze swoje nád toba, &
niechci miłościw będzie.

Niech obroci **PAN**, Twarz swoje tu tobie, a nie-
chay ci da Pokoy. 4 Ks. Moyz. 6. v. 24.

Piosnka codzienna.

Pozegnay nás **Boże Oycze**, **Moca** swey świętey
Práwicy, **Jezu Chryste!** Zbáwicielu, okaż nád
námi **Łasce** swa.

Duchu święty, rácz nás cieścić, **Mysli** naszych
rácz Sprawca być; **Day** Pánie **Boże** jedyny, byśmy
ten to **Dzień** strawili.

W **Bożey Łasce** y w **Miłości**, w **Miłosierdziu** w
Pobożności, zachoway nás wšego grzechu, nie day
Diablu tu pośmiechu.

Day **Myslic** o ostatnym **Dniu**, day pámietác o **Skona-**
niu, & gdy sie tu wrocisz **Panie**, sadzić żywe y też martwe.

Postaw nás po swey **Práwicy**, rácz nás uznác, za **swie**
Dzieci, Amen, Amen.

Boże day to, by sie to w nás wypełnifo. Amen.

Upominek

potrzebny y zbáwienny.

Sto da **Dziatkom** swym w **Nauce** wychowanie, lepiej
to niżby zbierał **Stárby** ná nie; **Bo** **Stárby** dro-
gie latwie, **Człowiek** stráci, ále **Nauki** żaden nie potráci.
Nauká **Kleynot**, **Nauká** **Starb** drogi, tego nie
wydrze **Nieprzyjaciel** stogi, nie spáli **Ogień**, nie
zabierze **Woda**, nád wšystkim innym pánuie **Przy-**
goda Krotkie

* * * * *

Krotkie Wypitanie Dzieci po Paciorkach.

O Modlitwie.

1. Komużże się teraz modliło moje Dziecię?
+ Odpowiedz.

Pánu BÓgu.

+ 2. Czy masz się temu modlić? Odpow.

Nowšem. Tylko Pánu Bogu kłaniać się
będziesz, y jemu samemu służyć będziesz,
powiáda pan Jezus. Matt. 4. v. 10.

+ 3. Jákże sam Bog o tym mowi?

Tak: Wzywaj mnie w Dzień Utrapienia, te-
dy cię wyrwos, a ty mnie uwielbisz. Psalm. 50. v. 15.

4. + A modlili się wierni Oycowie, stárego
Testamentu, Pánu Bogu?

Modlili: Do niego wołali, a wybawieni sa
w nim Nadzieje mieli, a nie byli pohanbieni.
Ps. 22. v. 6.

5. Toć, musza teraz, y záwsze wierni Páńscy, tylko
+ samemu Bogu się modlić?

Musza, bo on tey Czci komu innemu nie dozwała.

+ 6. Jákże o tym mowi?

Tak: Jápan, toć jest imie moje, a chwaly
mojey nie dam innemu, ani Sławy mojej
bátwanom rytym. Mnie się kłaniać będzie
wselkie kolano. Izaj. 42. v. 8. it. 45. v. 23.

D

O Bogu.

+ 7. Ktoż tedy jest ten Bog?

Jest to Pan pierwszy y ostatny. Sam moży ny Krol, Krolujacych, y Pan Panujacych. Ktory sam ma Niesmiertelność, y mieśka, w Swiatłości, nie przystepney, ktorego nie widział żaden z Ludzi, ani widzieć może. Izaj. 41. v. 4. i Timoth. 6. v. 15. 16.

+ 8. Gdyż tedy Bog nie widzialny, coż wzdzy jest?

Bog jest Duch, a ci ktorzy go chwala, powinni go chwalić, w Duchu y w Prawdzie. Jan. 4. v. 24.

+ 9. Ktoryż to jest Bog?

Jest to Bog Oćiec, Syn, y Duch święty.

+ 10. Jákże wiele tedy Bogow jest? Czy są trzy Bogowie? Jeden tylko jest prawdziwy Bog w jedney niedroz dzieloney Boskiej Istności, a trzy różne Osoby, z ktorych pierwsza Bog Oćiec, wtora Bog Syn, a trzecia Bog Duch święty.

+ 11. Toć iednák są trzy Bogowie?

Nie: Ale te trzy przenasświetłe Osoby. Oćiec, Syn y Duch S. jednym tylko są Bogiem.

+ 12. Ażkadze ty to zá pewno wieś?

Nie z Rozumu mego głupiego, ale z Pismá świętego, ktore mowi: Trzey są ktorzy świadcza ná Niebie. Oćiec, Slovo (przedwieczne to jest Syn Boży) y Duch S. a ci trzey jedno są. I Jan. 5. v. 6.

13. Coż tu Słowá te: **ci trzey, jedno są** znacza?

Znacza, yż te trzy, przenasświetłe Osoby nie tylko jednym Bogiem są, ale też, y iednegoż Boskwá albo iedneyże Istności, chwały y wieczności.

† 14. A iakże to?

Bo Bog Ociec Syna swego w Wieczności zplodził, a Duch S. z Bogą Oycą y Syna nie wybadanym Sposobem od wiekow pochodzi. Ps. 2. v. 7. Jan. 15. v. 26.

15. † Coe nie iest Bog Ociec starszym a Syn mlodszy
ani Duch S. poslednieyszym?

Nie. Ale sa sobie we wshytkim zarowne, w Boswie y w Wieczności. Jako Stonca oraz iest, swieci y grzeie.

16. † Lecz Stonce możemy widziec, a możemy tez y
Boga widziec?

Nie. Boga nikt nigdy nie widzial on jednozrodzony Syn, ktory jest w łonie Oycowskim ten nam opowiedzial. Jan. 1. v. 18.

† 17. Czemuż go nie możemy widziec?

Bo iest Duch, a Ducha widziec nie możemy. Jako to zeznaimy po naszej Duszy, y Aniolach, ktorych takze widziec nie możemy, a przecie wyznawamy.

† 18. Skadze tedy wiemy yz Bog iest?

Niez Widzenia, lecz z Wierzenia albo z Wiary.

Wiara chrześcijańska.

19. Wszak Poganie moga ze Stworzenia Swiata,
niewidzialnego Boga widziec?

Owszem moga, iako y my, dla tego tez sa bez wymowki, gdyz w niego nie wierza, ani go jak Boga czcza, bo nie maja Wiary. Rzym. 1. v. 19, 20.

† 20. Coz iest Wiara?

Wiara jest gruntem tych (Rzeczy) Ktorych sie spodziewamy y Dowodem Rzeczy nie wi dzialnych. Eyd. II. v. I.

† 21. Coz iest wierzye?

Jest nie tylko wiedziec y przyznae ze Bog iest, y
co

co jest. Ale też w niego nie wątpliwie ufać, przy
właścziając sobie jego Stworzenie, Odkupienie y
Poświęcenie, do Żywota wiecznego.

+ 22. Jákż to jest Wiara?

Wiara prawdziwa y Chreściánska.

+ 23. Toć nie są wiele Wiar?

Nie, lecz tylko jedna jest Wiara prawdziwa, a
tym więcej zaś fałszywych y niedowiarstw iáko to u Po-
gánow, Żydow y fałszywie wierzących Chreściánow.

24. + Czemuż tylko chreściánska Wiara jest iedynie
prawdziwa?

Gdyż ta tylko Koniec Wiary, to jest Zbawie-
nie, Dusz dáie, a ku temu od Chrystusa Pána opowie-
dziana y zálecona. 1 Piotr. 1. v. 9.

+ 25. Jákże o niej Pan Jezus rzekł?

Toć jest Żywot wieczny, mowi, abyście
poznali samego prawdziwego Boga, y ktore-
go posłał, Jezusa Chrystusa. Jan. 17. v. 3.

+ 26. Jákże dálej powiáda?

Ták Bog umiłował Świat, że Syná swego
jednorodzonego dał, aby każdy kto weń wie-
rzy, nie zginął, ale miał Żywot wieczny.
Jan. 3. v. 16.

27. + Coż według tey opowiedzianej Wiary
wierzyć mamy?

Że Bog nie tylko jest, ale że też ma Syná sobie rowne-
go, oraz y z Duchem świętym ktory to przez Jána opisał.

28. Toć beda także trzy Czonki Wiary chreścián-
skiej, iáko są trzy Osoby Istności Boskiej?

Ták jest. Bo mamy pierwszy Członek o Stworze-
niu, wtory o Wytupieniu a trzeci o Poświęceniu.

Pierwszy

Pierwszy o Stworzeniu.

+ 29. Ktoż stworzył Świat, że wszystkim co w nim jest?
Bog stworzył Niebo y Ziemię, na Początku stworzenia. I Ks. Mojs. 1. v. 1:

30. Czyli nie było Świata przed tym czyli Bog pierwszy był niż Świat?

Pewnie nie było, a Bog owszem pierwszy był niż Świat, gdyż musi Ciała pierwszy być niż budynek.

+ 31. Jakże Piśmo S. o tym mówi?

Tak. Panie pierwszy niżli góry stały, y niżliś wykształtował Ziemię y Otęga Świata, oto zaraz od wieku aż na wieki, tyś jest **Bogiem.** Ps. 90. v. 1.

32. Coż Pan Chrystus wyrozumiecie przez Świat, mówiac: **Tak Bog umiłował Świat?**

Nie ten wielki Budynek Nieba y Ziemi, ani też tylko Wybrane, ale **wszystkie Ludzie** na tym Świecie, więc małym Światem nazwane.

+ 33. A stworzył Boga y Ludzie?

Stworzył Dnia szóstego, kiedy w pięci pierwszych wszystko im w przód przygotował, y do gotowego Ogrodu wprowadził.

34. A stworzył tedy zaraz Pan Bog wszystkie Ludzie?

Stworzył w prawdzie to dwoje. Adama y Ewę; ale w nich oraz wszystkie inne. Bo uczynił z jednej **Krwie** wszystkie **Narod** ludzki, aby mieszkał po **wszystkim Obliczu Ziemi.** Dziej. Apost. 17. v. 26.

35. Czyli go tak, jak inne Stworzenia stworzył, że z wolańca na Rozkazanie jego, z Ziemi albo z Wody wynieść musiał?

Nie. Ale stworzył Adamowe Ciało z prochu Ziemi, a Ewę z Żebra Adamowego. 36.

+ 36. Jákże Adam dostał Duszę?
 Bog náchnał w Oblicze jego Dech Ży-
 wotá, y stał sie Człowiek Duszą żywiaca.
 1 Ks. Mowz. 2. v. 7.

37. Toć Duszą Człowiecza Kóstownieyszą
 y zacnieyszą nád wszystkie inne Dusze?

N owšem. Ponieważ wszystkie inne Dusze oraz z
 ciałem z Siemi, albo z Wody wyszły, y stał sie z nim
 po Śmierci rozwiono jako Powietrze miękkie;
 Lecz Duszą człowiecza y po Śmierci człowieczey ży-
 wa zostanie, á nie może być zabita. Madr. 2. v. 3.
 Matt. 10. v. 28.

+ 38. A stworzył y ciebie Pan Bog z ciałem z Duszą?
 Stworzył przez Rodzice moje, Oycá y Mátkę.

+ 39. Toć dał Pan ręce nogi Oczy Uszy Rozum y
 wszystkie Zmysły?

Dał y ieszcze mi ie zachowanie, opatrując me odzie-
 niem iedzeniem y Piciem, ze wszystkimi Potrzebami
 ciała y Żywotá mego.

40. Wszak tobie to Rodzice twoi albo inși dobry
 Przyjaciele dáia?

Alle Bog dáie im, żeby mie dáć mogli, á zachowa-
 ie me zdrowym, ze sobie záslużyć y zárobic mogę

41. A záslużyłeś ty to u Bogá ze cie tak pięknie stwo-
 rzył, y do tych Czas wychował?

Nie záslużyłem, ále to Miłosierny Bog czyni, ze
 szczerą Boskiej Lásti y Miłosierdzia swego, krom
 wszelkich Zastug y Godności moich.

+ 42. Cożes ty záś Pánu Bogu zá to powinien?

Zá to ia iemu powinien, iestem dziekować, iego chwá-
 lic, iemu służyć, y poslušnym być.

43. Gdyż to iest ista Prawda, á ty tego nie czynisz: czy
 iestes tedy mitem Dziećcięciem Bożym?

Nie. Stał Bog mowi: y także to oddawacie
 Pánu, ludu głupi y śalony, yżali nie on iest
 Oycem twoim ktory cie sobie nábył, on cie
 uczynił y stworzył cie. 5 Ks. Mowz. 32. v. 6. 44.

44. Czy tylko Bog Ociec stworzył Człowieka?
Stworzyły go, z całym Światem wprawdzie wshyście trzy Osoby Boskie; przypisuje się iednak Stworzenie Bogu Oycu osobnie, gdyżnie tylko jest pierwszą Osobą podług Porządku, ale y do obu sobie rownych osob rzekł. Uczyńmy Człowieka. 1 Ks. Moyż. 1.

O Wyobrażeniu Bożym.

† 45. Na co stworzył Bog Człowieka?
Na Wyobrazenie swoje: to jest w Sprawiedliwości y w Świetobliwości Prawdy. 1 Ks. Moyż. 1. v. 27. Efej. 4. v. 24.

† 46. Do czego stworzył Bog Człowieka?
Do Żywota wiecznego y żeby napełniał Ziemię y pánował na niej. Madr. 2. v. 23. 1 Ks. Moyż. 1. v. 28
Upadek.

† 47. Ponieważ tedy Bog Człowieka stworzył, ku nieskądżytelności y na wyobrazenie własnego Podobienstwa swego: Skądże teraz jest śkądżytelnym y Śmiertelnym?

3 Nienawiści diabelskiej Śmierć wešla na Świat. Madr. 2. v. 24.

48. Jákimże to Sposobem?
Gdyż Ewá usłuchála wiecey Diabła, w Wozu do niej gádaiacego, niż Bogá zákázaiącego, á urwawszy Owoc z zákázanego Drzewa, z Adámem iádkła, z tad grzechu y Śmierci zaráżem podlegli.

49. A groził im to Pan Bog?
Groził, mowiac: z káżdego Drzewa Sádu jeść bedziesz. Ale z Drzewa Wiádomości dobrego y złego, jeść z niego nie bedziesz, ábowiem Dnia ktorego jeść bedziesz z niego, Śmiercia umrzesz. 1 Ks. Moyż. 2. v. 17.

50. Jákże zás Diabeł do Ewy rzekł?
Zadnym Sposobem Śmiercia nie pomrzecie.
Ale.

Alle wie Bog, że ktorego Polwieł Dnia z niego
jesć bedziecie, otworza się Oczy wasze, a bedzie
cie jako Bogowie, znajacy dobre y zle.
1 Kf. Mojs. 3. v. 4. 5.

51. Przystawšy tedy Ludzie ná to á staliz się
Bogu rownymi?

Ach nie! lecz Diabłu przekletemu, ktory od Początku
(Upádku swego) napierwey zgrzeszył. Jan. 8. v. 44.

Diabeł.

+ 52. Což byl, y jest Diabeł?

Był dobrym Aniołem; teraz zaś jest złym, gdyż w
Prawdzie nie stał. Zaczyn też y Ewie igrał.
Jan. 8. v. 44.

+ 53. A stworzył Bog y Diabła?

Stworzył, áte iák Anioła dobrego, á nie złego. On
się zaś sam złym stał przez niezmierną Pychę, w ktorey
go niezliczona moc, innych Aniołów násladowáta,
nie zachowujac pierwszego Stanu swego, ale
opuszczajac mieszkanie swoje, z tad złymi y potes-
pionymi Duchámi się stáli. 2 Piotr. 2. v. 4. Juda v. 6.

54. A ták y ludzie od Upádku Adamowego grzeszili
Smiertelni y potepiwi?

N owšem. Abowiem Wina jest z jednego
Upádku ku potepieniu. Rzym. 5. v. 16.

55. A iákże to?

Bo Adam Działom y Potemkom swym grzechy przyplo-
dził y przyrodził, yž teraz z Dawidem uskarżac się musza:
Oto w Nieprawości poczęty jestem, a w grzes-
chu poczęła mnie Nátká moja. Ps. 51. v. 7.

56. Toć jest dwoják grzech?

Jest, przyrodny zwiáscza, z Rodzicow nam przy-
rodzony, y uczynkowy, ktorego sami popelniámy,
złemy Myślami, Słowy y Uczynkami, przeciw Dziešin-
ciorgu Przykazaniom Bozym.

C

57.

57. Jákże się nam według dwojákého grzechu tego miało powodzić?

Mieliśmy docześnie umrzeć, á wiecznie, z Duszą y ciałem w piekle zaginać.

W tory Cłon. o Wykupieniu.

† 58. Coż zaś Pan Bog daley przy tym uczynił?
Ujął się Cłowiek, a podawşy go Śmierci cześney y cielesney wybawił go z Duchowney (Grzechow) y wieczney Śmierci (piekła gorącego).

† 59. Przez kogoż uczynił to Bog?

Przez **Nasienie Niewieście**, które miało głowę wężowi, piekielnemu potrzebę y Cłowiek upaś dłego poddzwignąć, owšem z mocy iego wybawić. 1 Kf. Moř. 3. v. 5.

† 60. A ktoż był tym Nasieniem?

Nas Pan **Jezus Chrystus**, Który się narodził z Niewiaşty, y stał się pod Zakonem, aby te ktorzy pod Zakonem byli, wykupił, zebyśmy (zgubionego) Práva Przy sposobienia za Syny dostapili. Gal. 4. v. 4. 5.

61. Wszakże się Pan Chrystus z Panny á nie z Niewiaşty narodził?

Zaiste? była y została Marya, namilşa Mária Jezusowa, Panna święta y czysta: Lecz nazywa ją Duch Święty, Niewiaşta gdyż była takiego Połolenia y posłubiona Jozefowi, ktorego jednáć cielesnie nie uznáta.

† 62. Dla czegoż się tedy Syn Boży stał cłowiekiem?
Zeby mógł zállpáde Ludzie cierpieć y umrzeć, á stáwşy się Synem cłowieczym, uczynił Ludzie Działkami Bożymi.

† 63. Czy nie mógł Chrystus Pan ják Bog umrzeć?

Nie. Bog nie może umrzeć, gdyż jest Duch Nieśmiertelność mający. 1 Tim. 6. v. 16.

64. **Wszakże w tey Piosnce. O Żalości, O Boleści. Spiewamy: Ktoż dziś nie lamentuje, widząc, że się tu pogrzeb Bogu odprawuje;** z tad się tu widzi, yż Bog umarł, gdyż się mu pogrzeb od prás wił, á w Wielki Piatek pogrzebiony był?

Umarł owšem Bog w Synie swym to jest umarł Syn Boży w przysietym (dla tego) Cztowieczeństwie, ale nie w Bostwie ktore umrzeć nie może.

65. **Toć względem tegoż mowi tákże Piotr S. yż Bog nábył Żboru swego przez własná Krew?**

Ták jest, bo Bog, ják Bog y Duch nie ma Krewi, ále w Synu swym milem ma Krew, ktora się názywa: **Krew Syná Bożego Jezusa Chrystusa** cczyściájaca nás od wšyřtkich grzechow nášyřh
1 Jan. 1. v. 7. Dziej. Apost. 20. v. 28.

66. **Żali nie mogli Cztowiek bez Smierci Syná Bożego, y bez krewi jego być wybáwiony?**

Nie: gdyż **Brát Brátá** swego żadnym Spósobem nie odkupi, áni może dáć Bogu Okupu jego zań. **Abowiem drogi jest Okup Duse ich, y nie może się stać ná wieki. A bez rozláńia Krewi nie bywa odpuszczenie grzechow.**
Ps. 49. v. 8. 9. Żyd. 9. v. 22.

+ 67. **Toć to drogi Okup?**

R owšem, wiedzac, yz nie skazytelnymi rzeczami Srebrem ábo Żlotem wykupieni jesteřście, od márnego Obcowánia wářego, od Oycow podánego, ále droga Krewia, jáko **Baránka** nie winnego y nie pokálanego Chrystusa.
1 Piotr. 1. v. 18. 19.

+ 68. **Jákże Kořciót chrzeřciáński o tym spiewa?**

Ták. **O Duso? jákożes droga, wielkiem mytem zaplácona, wšyřtek Starb Niebá y Ziemie, Bostwo wydalo dla ciebie,**

69. Gdyby zaś Chrystus Pan trzeciego Dnia nie był
Smartwych wstał, ani do Piekla y do Nieba wsta-
pit, a byłby ten Okup płatny?

Nie! Bo gdyby Kłoyami w wiecznym Więzieniu
Śmierci został, tedyby Ludzie, za których się urekoy-
mit albo zareczył, nie byli wyzwoleni, ani zupełnie wy-
bawieni. Przeto Człowiecze: Na dobroczynność
Kłoymiego nie zapominaj; bo dał Żywot
swoy za cie. Y Bog nasz pospołu z nim wzbu-
dził, y pospołu z nim posadził na Niebiesiech
w Chrystusie Jezusie. Syn. 29. v. 18. Esez. 2. v. 6.

70. Jakkż względem tego wierny Chreścian śpiewa:

Tak! Ach Panie rącz się zmiłować, nie karz
jak zaśluguje, chćiey mie w swojej Łasce cho-
wac, Grzechow bārzo żatuje, weyrzuy na Syna
swego, mojego Kłoymiego, te za mie do-
syc uczynił, com niedźny Grzesnił przewinił.

+ 71. Czemuż nasz Pan Chrystus tak drogo odkupił?
Abyśmy tego własnymi byli, y w tego Królestwie pod
nim żyli, y semu służyli, we wieczney Sprawiedliwo-
ści y w Niewinności.

+ 72. A czyjemi żeśmy po Upādku byli y czyjemiż są jeszcze
wsyścý, ktorzy innaczej wierza y żyja?

Diabła przekle tego własnymi. Bo kto czyni grzech,
(swowolnie y nie ustawnie) z Diabła jest. 1 Jan. 3.
v. 8. Przeto też Pan Chrystus niewiernym Żydom
rzekł: wyście z Oycá Diabła. Jan. 8.

+ 73. A nie wykupił Pan Jezus wsyścikh?

Wykupił, ale coż pomoże? Kiedy się ludzie przedają
zaś tanie, dla grzechow na potępienie.

74. Czyli Chrystus Pan teraz wiecey nicnie czyni przy
wykupionych Ludziach?

Owszem czyni: Jak bowiem Bog Oćiec stworzone
od siebie Ludzie, żywi y zachowuje; tak je też Pan
Chrystus ocyściá y zastępuje.

+ 75. Czymże je oczyszcia?

Swoja święta y przegradzka Krewia, ktora im we Chrście y Wieczery swoiey S. ná to ustáwíl.

+ 76. Jákte ich zástępuje?

Przyczyniáiac sie za nich do Bogá Oycá swego niebieskiego, y prosáac, żeby im byl lástkaw y miłostíw.

+ 77. Jákte Jan S. o tym piše?

Ták. Dziatki moje, to wam piše, abyście nie grzesyli. A jezliby kto zarzesyl, mamy Oredownika u Oycá, Jezusa Chrystusa Sprawiedliwego. A on jest Ublaganiem za grzechy náše, a nie tylko za náše, ale teź za grzechy wšystkiego Swiata. I Jan. 2. v. 1. 2.

78. Toć może sie každý grzesník, przeciw grzechu y potepieniu swym, z Jezusa Pána ciešyc?

Owšem může, y nawiešky z przegrzesonym Páwlem mowíc, Wierna jest tá Mowá y wšelkiego Przyjécia godna, yž Chrystus Jezus przyšedl ná Swiat, aby grzesniki zbáwíl, z ktorych jam jest pierwšy, álem dla tego Miłosierdzia dostápit, aby ná mie pierwšym dokázal Jezus Chrystus wšelka cierpliwosć, ná Przyklad tym, ktorzy weń, uwierzyč maja, ku Żywotowi wiecznemu. I Tym. 1. v. 15. 16.

79. Czy může zás człowiek ná to śmieie grzesyc?

Uch nie musí, boby tym Sposobem ná Lásku Božu grzesyl, á bytby nie lástkawie karány, škarbiac sobie samemu Gniew ná Dzień gniewu Božego, ktory odda Každemu podlug Uczynkow jeho. Rzym. 2. v. 5. 6.

80. Kiedy jednák człowiek przytym grzeszy, choć go Dobrotliwosć Boža do Pokuty prowadzi, czyli mu tedy trzebá rozpaczác?

Prawdziwie pokutujacemu, nie trzebá, bo gdje

się grzech rozmⁿżył (tu potepieniu) tam Lás
 Pá tym wiecey obfituje (tu Zbáwieniu) Rzym. 5.
 v. 20.

O Pokucie

Dwie Części pokuty. Żal y wiara z Polepszeniem

81. Ktorzyż zaś prawdziwie pokutują?

Ci ktorzy grzechy swe serdecznie ożafowawszy, z
 Chrystusa Pána się cieszą, á ile można grzechow
 się wystrzegając, Swiatobliwosci násládują,
 bez ktorey żaden nie ogláda Pána, w táscy Ras
 dości niebieskiej. Żyd. 12. v. 14.

82. Jákże o tátych Páwel S. piše?

Ták. Przetoż teraz zadnego potepienia nie
 máš tym, ktorzy będąc w Chrystusie Jezusie
 (przez Wiare) nie według Ciáta żyją, ale według
 Duchá (świetego y rzádzenia jego.) Rzym. 8. v. 1.

83. Coć się to wszystko dla Pána Jezusa stáje?

N owšem, poniewáz tego Bog wystáwił
 Ubláganiam przez Wiare, we Krwi jego, tu
 okazaniu Spráwiedliwosci swojey, przez od-
 pusczenie przed tym popełnionych grzechow,
 w cierpliwości Bożey. Rzym. 3. v. 25.

84. Jákże względem tego táki y inny grzesznik mowiz
 y cieszyć siemoże?

Ták. Grzech mie moy dreczy nedz nego,
 gryzie mie me Sumnienie, bo go jak Piastku
 Morstiego, jednák rozpaczać nie chce. Wspo-
 mnieć chce na Smierć twá Pánie, Jezu Krwie
 twojey Przelanie, to mnie może ráutować.

Erze.

Trzeci Człon. O Poświęceniu.

85. † Izali, może sam człowiek sobie w tym tak pomóc?

Nie może, bo wierze, yż że swego własnego Rozumu, ani Sił swoich, w Jezu Chrysta Pana mojego, wierzyć albo do niego przysć moge, ale mie Duch Święty przez Ewangelia wezwał, darami swemi oświecił, y w prawey Wierze poświęcił, y zachował.

86. Także Paweł S. o tym piše?

Tak. Nikt nie może nazwać Jezusa Panem (swem, ani drogicy Zasługi jego prawdziwa Wiara sobie przywłaszcząc) tylko przez Ducha świętego? 1 Kor. 12. v. 3.

† 87. Ktoż jest Duch święty?

Jest trzecia Osoba, w przenaświatszym Bostwie jako Bog Ociec jest pierwsza, a Bog Syn wtora.

† 88. Ktoż Ludzie poświęca Duch święty?

Wszystkie ktorzy się tylko do Szrodków, ná to, od Boga postanowionych trzymają.

† 89. A ktoż są te Szrodki?

Słowo Boże, y Sakramenty święte. Bo przez Słowo Boże wzywa y Oświeca je, a przez S. Sakramenty poświęca y potwierdza je, w prawdziwey Wierze.

† 90. Coż jest Słowo Boże?

Jest Pismo Święte, w Biblii stárego Testámentu przez Moyzesa y inne Proroki napisáne; a w nowym przez Ewangelisty y Apostoly, z ktorych Ewangelie y Lekcye coniedzielne wzięte, y w Kazániách wykładáne beda.

† 91. Coż są Sakramenty S. y wiele ich?

Sa Świątoście Bostkie, Chrześť święty zwłascza, y Świątość Wieczerczy Pánskiej, albo Sakra-

ment świętego Oltarza. A tak dwa Sakramenty
jako y w starym Testamencie dwa były. **Obrzezła**
zwłaszcza, y **Baranek wielkonocny**.

D S. Chrzście.

92. **+** Którymże Sakramentem poświęca nas przed
Duch S. Ludzie?

Chrztem Świętym. Bo jeżeli się kto nie odrodzi
z Wody y z Ducha S. nie może wnieść do Kro-
lestwa Bożego. Jan. 3. v. 4.

93. **+** Cóż ani takie Dziatki, które przed S. Chrztem
umierają?

Ach nie! te mogą wnieść, bo te Chrztem S. nie
wzgardzają, a Bog, który je wziął, może je y bez nie-
go zbawić, osobliwie z Chrześcianow rodzone; a
onemu przez Modlitwy polecione.

94. **+** Czyli tedy Woda w Chrzcie S. poświęca
y zbawia?

Nie. Lecz Duch święty przez Wiare,
która przez Chrzest wodowy ochrzczone obdarza. Owa
y Chrystus Pan, którego ochrzczeni z Sprawiedliwo-
ścią y wszystką służbą jego, udarowana Wiara, niby
nakośćownięszą Szate przy oblekają.

+ 95. Jakże o tym Słowá Boże brzmi?

Tak. Ktorzy kolwiek jesteście w Chrystusa
ochrzczeni w Chrystusaście się Oblekli.
Gal. 3. v. 27.

+ 96. Jakże się z tego ochrzczoney Chrześcianin ciechy?

Tak. Mój Jezus we Chrzcie z Łaskawo-
ści włożył na mnie Szate swoje; Oyciec za
Dziecie mnie z miłości przyjął, ciebiec Ducha
moje. Dla Jezusa! Boże żywy, czyn ze
mną Koniec szczęśliwy.

O Wieczerzy Stołu Bożego.

97. Jákimże Sposobem poświęca y potwierdza Sakrament S. Wieczerzy Páńskiey?

Tákim, że Chrześcian przez wierne y godne Żązywás nie sey, dostąpi odpuszczenia grzechow. Żywota duchownego y Zbáwienia wiecznego.

98. Czyli cielesne jedzenie y picie tego Sakramentu S. takie wielkie rzeczy spráwić mogą?

Sámo jedzenie y picie tego záprawde nie czyni, ále Jezus Pan Wiára przytym w Serce przysięty y zachowany.

99. Jákże Chrystus Pan wiec o duchownym Wiáry jedzeniu y picu rozmawia?

Ták: Kto je Ciało moje á pije Krew moje ma Żywot wieczny, á ja go wzbudzę w on ostał teczny Dzień. Albowiem ciało moje, prawdziwie jest Pokarm, á krew moja prawdziwie jest Napoy. Kto je ciało moje y pije Krew moja, wemie mieszka á ja w nim. Jan. 6. v. 54. 55. 56.

100. Jákże my o tym, Bogu ku Czci á sobie ná Pócieche śpiewamy?

W ten Sposob: Bódź Chwała Bogu błogostawionemu, że spráwił pokarm grzesznemu: Dal ciało, dal nam Krew Syná swosego: boday dobrze záżyć tego. O Chryste! dla ciała twojzego z Swietey Páńny národzonego, y dla twey Kwie drogiey, zbaw nás od Smierci srogiey Kyrie = eleyzon.

101. Gdyż tedy Sakramenty S. takie wielkie rzeczy spráwiają, toć nie może nikt bez nich być zbawiony?

Nowšem nie może. Ponieważesmy to już też o Chrście S. slyšeli, á o Sakramencie Oltarza mowi Pan Jezus także: Jeśli nie bedziecie jedli ciało Syná Człowiecznego (Chrystusa) y pili Kwie jego, nie macie Żywota (duchownego y wiecznego) w sobie. Jan. 6. v. 53.

102. A nie dość to tedy **duchownie, wiara** zwłaszcza jeść y pić albo wierzyć?

Temu, który ich w Sakramencie S. dostać nie może, będąc w niechrześcijańskich krajach, albo gdzie ich pod **dwiema Osobami**, błogosławionego Chleba y **Wina** nie dają, dość jest wiara przyjąć; lecz kto je może mieć, musi ich w **błogosławionym chlebie y winie** zżyć; tylko, że także **Wiara** prawdziwa musza być przyjete, bez **ktorey** nie można ich godnie przyjąć, ani się wiecej **Pánu Bogu** spodobać. **Jyd. II. v. 6.**

103. Coć też musi **Komunikant** wierzyć, yż w Sakramencie prawdziwe ciało y **Krew Jezusowe** przyjmuje a nie tylko **znáti** ich?

Zayste musi to wierzyć, kiedy się nie chce **Chrystusa** woi **Pánu** sprzećiwiać który **wyrazliwie** mowi: **Bierzcie á jedzcie, to jest ciało moje: Bierzcie á pycie, to jest Krew moja;** z tad nie **znáti** ciała y **Krwie** mojej. **Matt. 26. v. 26.**

104. Jákże się tedy chrześcijański **Komunikant** przytym **spráwować** ma?

Przymując, ma wierzyć, yż toż **ciało** przesnaswietłe, które ná **Krzyżu** **y zániego** jest wydane, pod **błogosławionym chlebem** przyjmuje; y **taż Krew**, która dla niego ná **Krzyżu** rozlána, ku **odpuszczeniu** **grzechow** swoich.

105. Wszakże tego **Dzieci** jeść y pić nie mogą?

Dzieci też dosyć **máją** ná **Chrzeście S.** aż **podrosną** y do **dálsego** **pojęcia** **przyjda.** **Abowiem** też ten **Człowiek**, który **chce** do tego **Stolu** **przystąpić** musi **pierwey** **Sumnienia** **swego**, albo **samego** **siebie** **do** **świadczyć**, á **ták** **jeść** **Chleba** **tego** **y** **pić** **z** **kielichá** **tego**, **zeby** **ich** **niegodnie** **y** **nieszáwienne** **nie** **przyjął**, ná **swé** **potępienie.** **I Kor. II. v. 28.**

D

D DZIESIECIORGU PRZYKAZAŃ BO- ŻYCH Y CZEŚCI POŁUTI.

106. A jakóż się ma doświadczać y z czego?

1. Po pierwsze z grzechow swoich, podług DZIESIECIORGĄ PRZYKAZAŃ BOŻYCH popelnionych, przeciwko Bogu y bliżnemu swemu, zlemi myślami, Słowy y Uczynkami, Uznając je y ożalując serdecznie, gdyż nimi miłosiernego Boga rozgniewał y piekło sobie zasłużył: Jezli się też ztąd leka y boji.

2. Po wtore, z Wiary swej, jezeli też zwłaszcza wierzy, że gdzie się grzech rozmnożył (ná jego potępienie) tam zaś Łaska Boża tym wiecey obfituje (ná jego zbawienie) áby jako grzech królował ku Smierci (wieczney) tak też áby Łaska królowała, przez Sprawiedliwość, ku Żywotowi wiecznemu, przez Jezusa Chrystusa Páná nášego. Rzym. 5. v. 20. 21.

3. Po trzecie z poprawy y Polepszenia grzesznego Żywota swego, ktora musi połute y to Użycwanie Sakramentu swietego nieomylnie násládownać. Abowiem bez polepszenia niemáś odpuszczenia, chyba, żeby człowiek ná nie zaráz umárl. Bo kto tak umárl (własnie jak duchownie grzechom obumárl, że w nich wiecey nie żyje) Usprawiedliwiony jest od grzechu. Rzym. 6. v. 7.

105. A nie przystępują też Chrześcáni dla wšystkiego tego, do Bożego Stolu?

Owszem przystępują: Dla odpuszczenia grzechow swoich; Dla Potwierdzenia słabey Wiary swej y ustráśzonego Sumnienia á dla Polepszenia grzesznego Żywota swego, z Pomocá miłego Boga wšechmogácego; Ktory niechce Smierci

(wiec

(wieczney) grzesznego, lecz Zbawienia jego, aby się k niemu nawrócił, y wiecznie w Niebie żył. Ezech. 33. v. 11.

O Nawroceniu.

108. Czy się ząs może Człowiek sam z siebie nawrócić y polepszyć?

Nie może. ! Gdyż ząs jednák musi owoce Połuty godne przynosić, przez polepszenie Żywota złego, jeżeli niechce jak Drzewo złe być wycięty y w Ogień piekelny wrzucony; toć musi polepszenia swego u Boga szukać. Matt. 3. v. 8. 10.

109. Jakże? kiedy y do tego nie sposobny?

Niesposobny wprawdzie sam z siebie; lecz z Boga jest Sposobność jego, który sprawuje w nás yhczenie y skutecznie Wykonanie, według Upodobania swego. 2 Kor. 3. v. 5. Filip. 2. v. 13.

110. Toć się potrzebá do Pána Boga o Nawrocenie y polepszenie modlić?

Zaisze trzebá. Bo ták się też modlili wierni stárego Testámentu, álbo przymierza, mowiá káždy z nich: Nawróć mie Pánie ábym byl nawrocony. Tyś zaisze Pánie? Bog moy, Bo po Nawroceniu moim połutowáć bede. Poćiągnij ze mie, á pobieziemy za toba. Naucz mie czyniĆ woła twoje, ábowiemes ty Bog moy. Duch twoy dobry, niech mie prowadzi po Ziemi práwey. Jer. 31. v. 18. Piěsn. Salom. 1. v. 4. Psalm. 143. v. 10.

+ 111. Z kądże pochodzą największe y najczystsze grzechy?

Z Nieczystego Serca człowieka wychodzą złe Myśli, Niezobowiązanie, Cudzołóstwa, wścibe czczenistwa, Skodzieystwa, fałszywe Świadczenia, Błuznierstwa, y pokalają człowieka powiada sam Pan Jezus. Bo najdradliwsze jest Serce nade wszystko y najprzewrotniejsze. Jer. 17. v. 9. Matt. 15. v. 19.

+ 112. Jakiże się tedy trzeba z Młodości modlić?

Tak: Serce czyste stwórz we mnie o Boże a daj mi to. Ps. 51. v. 12.

Przys. O Panie! Oczyszczone y Boże Żywota mego, zachowaj to. Syr. 23. v. 4. 5. 6.

113. A może też Chrześcian pewien być, iż go Bog w tym wysłucha, a Serce jego oczyszczy y odmieni?

Pravdziwy Chrześcian tak zapewnie może, jak sam Pan Bog wyrzekł: Dam wam Serce nowe, a Ducha nowego dam do wnetrzności waszej, y odeymę Serce Kamienne (to jest harde y twarde do wšego dobrego) a dam wam Serce mięsiste (to jest miękkie y słonne do tego) Uczynie, że w Ustawach moich chodzić y Sadow moich (Boskich) przestrzegać, y czynić je będziecie. A będziecie Ludem moim, a Ja Bogiem waszem. Ezech. 36. v. 26. & 11. v. 19.

D

O Chrześcijaństwie.

114. Toć prawdziwi Chrześcijanie są Ludem Bożym?

Są, chociażki nie z Natury swej grzeszney, jesdnątkę z Łaski Bożej z ktorey w nich mieszka, jak w swym Domu y Kościele przez Wiara prawdziwa y Chrześcijańska. 1 Kor. 3. 2 Kor. 6.

115. Ktoż zaś jest prawdziwym Chrześcijanem?

Ten ktory prawdziwie y prawnie wierzy; po chrześcijaństwie żyje y zbawiennie umiera.

116. A ktoryż to tak czyni?

Ten, ktory Panu Jezusowi tylko żyje y umiera; Bo też taki tylko jego jest żyjac y umierając.

117. Jakże Paweł S. o tym pisze?

Tak. Nikt z nas sobie nie żyje, nikt z nas sobie nie umiera. Bo choć żyjemy; Panu żyjemy, choć umieramy, Panu umieramy. Przetoż lub żyjemy lub umieramy, Pańscy jesteśmy. Rzym. 14. v. 7. 8.

O Śmierci Chrześcijańskiej.

118. Gdyż przeto prawdziwy Chrześcijan tedy prawnie wierzy; kiedy w Chrystusa Pana wierzy a tedy po chrześcijaństwie żyje, y zbawiennie umiera, kiedy Chrystusowi Panu żyje umiera: Toć taki y w Śmierci nie zginie?

Zaisie nie zginie! Bo jest zawsze Pański a choć umarł, jednak żyje w Żywocie lepszym prawdzi

prawdziwie. Bo żyje Duch (Dusza) u Pána swego; Ciało spi do Dnia sadnego, które zaś zmartwych wzbudzone, a z Duszą skłączone będzie, do żywota wiecznego.

O Zmartwych wstaniu.

119. Jákże się już Chrześcíanie przeciw temu ráduja?

Ták. Że dzieła z Pánem Messiasem mówia: Nie umra (wiecey) ale bede żył, abym opowiadał Spráwy Pánskie; dzieła zaś z wiernym Jobem wiem yż Odkupiciel moy żyje a yż w ostateczny Dzień nad Prochem (moim) stanie (a wzbudzi go) choć tá Skóra moja roztoczona będzie, przećie w ćiele moim ogladam Boga. Ktorego ja sam ogladam y oczy moje uirzago, a nie inny. Ps. 118. v. 17. Job. 19. v. 25.

120. Jákże Kościół Boży o tym spiewa?

Ták: **Toć Poćiechá má na swiecie w Krzyżu w szelkim y Kłopotie, yż wiem, że ja Dnia sadnego, z grobu swego wstane y przyyde do niego (Jezusa milego)** Boć ten wieczny wszechmocny Pan, Człontki moje polizczył sam, nic nie zginie z ciała mego, namniyfszego, to spráwi Moc wielka sego. Że ták uyrze Boga mego, wierze bez watpienia wšego, tym się ćieże, że też pewne mie Miestkanie, w Niebies już zgotował Pánie.

121. Gdyż to náder pewna rzecz jest: jákże się o to wšyřtko trzeba do Boga modlić?

W ten Sposob, co Dzień mówiac: **Day nam Smierć w Wierze prawey wškrzeř nás z Miłości swey, a Czásu Dnia onnego, Sadu prawa dziwego.**

dziwego. Day byśmy ten Głos slyfeli: Podźś
cieś Wybrani moji, ná wieczna Radość. Am.

O Modlitwie Páńskiej.

122. + A nie modlimy się też o tym y w Modli-
wie Páńskiej?

Z owsem modlimy, boć Oycze náš jest ta Modli-
wa, ktora sam Pan Jezus wydał, á w niej wysy-
ta, do tego y żywota wiecznego potrzebne zawarł, z
tąd też jest naydoskonalsza.

123. Jákże Krotka w niej mowiemy?

Zbaw nás ode wšęgo złęgo, dusznego y cieleznego;
poćieś przy Smierci troskliwe, oddal pokuśy strast-
woz; Day nád nimi żywczazenie po Smierci duszne zbá-
wienie.

124. Gdyżás wniey do cáley chwalebney swietey Troj-
cy się modlić mamy, jákże to Krotko uczynimi?

Niby w ten sposob: Badźżeć Cześć Chwála ná wieki,
zá te wšę Dobrodziejstwa, Boże Oycze, Synu, Du-
chu ty moca swęgo Bostwa, rácz zc. Albo y ták: Cies-
bie wšęchmocni Boże sáмого wyznawamy, w
+ Modlitwie y w Pokorze, ktobie się ućiekamy; byś
nás tu ráczył wysłuchác, w Imie Syná twójsęgo,
potym żywot wieczny dáć. Bo twoje jest Królestwo ná
Niebie y ná Ziemi. Wól, Chwála y żywcziestwo nád
Przeciwniki wšemi. Amen zá Rzecz pewna mamy,
że coś ráczył obiećác, to wšętko otrzymamy. Amen.

125. + A Kiedyz się to stanie, ze wšętko otrzy-
mamy?

Wzgledem Duszy záraz przy Smierci zbáwienney, á
wzgledem ciała, času Dnia sadnego.

O Dni

O Dniu sadnego.

† 126. Kiedyż ten dzień będzie y coż jest?

Będzie przy Skończeniu Świata; y jest przeto ofszareczny Dzień Świata tego, w którym Jezus Sedzia będzie sadził Człowieka każdego.

† 127. Coż po nim nasładowe?

Nieskończona Wieczność, dla Wybranych w nowym Niebie, a dla potępionych w Piekle. Bo poyda Niesprawiedliwi na Meki wieczne: ale Sprawiedliwi, do Żywota wiecznego. Matt. 25. v. 26:

128. Coż tedy jest to nowe Niebo?

Jest to samo ono przedwieczne Mieśkanie Bogá w Trojcy jedynego, że wszystkich Aniołmi S. y Wybranymi Pańskimi. Bo o tym mowi Pan Chrystus: W Domu Oycá mego jest wiele Mieśkania, z kad Ja, (Dnia sadnego y przy Smierci wiernego,) przyde y wezme was do siebie, żebyście gdziem Ja jest, y wy byli. Jan. 14. v. 1. 2.

129. Gdyż to zaś ono Mieysce jest, dokad zesli z tego Świata, Wierni przez tak dluge Laty; jakże radośnie spiewa wierny Chrześcíanin o tym?

Tak: Jezus umarl by mie zbawil, mym Żyskiem jest Smierc jego, już mnie Zbawienie naprawil, toć z Świata zlosliwego, pragne z Radoscia odchodzic, a w Niebie Dusze ochlodzić, tam w Trojcy Bogá mego, uyrze Czasu każdego.

130. Coż zaś jest Piekło?

Jest to ono straszne Mieysce Mieśkania Diablow ze wszystkich potępionemi Ludźmi, w ognistych mekach na Wiel wiekow trwajacych, a nigdy przienigdy sie nie Konczacych. Abowiem Kobal ich (Sumnienia zlego y Ciála grzesnego) nie zdechnie (wiecey) a Ogień ich (pieklny) nie zagasnie a beda Obrzydliwoscia wspanielnemu Ciála, wywoływajac bez przestanku, z

D

onym

onym potepionym Bogaczem: **Me**ki cierpie w tym
Płomieniu. Izaj. 66. v. 24. Łuk. 16. v. 24.

131. Jákże o tym Kościół chrześciański spiewa?

W ten Sposob: **Ják** długo **Bog** niebem włada,
nad wsze **Obłoki** zasiada, tak te **Me**ki, nie zgi-
na; **Mroz**, **Goracość**, y **Pragnienie**, **Głód**,
Strach, **Ogień**, **Utrapienie**, przenigdy ich nie
mina; w ten **Czas** zginie narzekanie, gdy **Bog**
wiecznym byc przestanie. (Co jednák nigdy nie
będzie.)

132. Jákże się nam zász, względem tego strasznego **Piektła**,
á tam tego radosnego **Lieba** sprawować należy?

Ták, żebyśmy przy **Chrześcianańskim** **Życiu** codziennie
y serdecznie się modlili:

1. **Jezu** **Synu** **Boży!** prawdziwy **Człowiecze** **ciebie** ja
upraszam przez twych **Mak** podjęcie: **Żebych** w **Pamięci**
miał **radości** **niebieskie**, oraz y **żałości** **piekielne** **Diabel-**
skie. **Radości** **wiecznie** **trwające**, **Boleści** **nie** **przestają-**
ce, **Żebych** też **zawsze** **rozmyślał** **Smierć** **moje**, **kniey** **śis**
gotował. **Day** **mi** **u** **ćis** **Łaspe** **znaleść** **z** **grzechow** **moich**
rącz **mie** **obmiaść**. **Duch** **twoy** **rzadz** **mie** **w** **Każdey** **Do-**
bie, **Pociągaj** **me** **sam** **tu** **tobie**; **Żebych** **piekielnych** **Mak**
ufedł, **w** **niebieska**. **Radość** **zász** **przyśledł**. **Użycz** **mi** **tego**,
moy **Panie!** **Ach** **Jezu** **moie** **Kochanie**. **Amen!** y **zas:**

2. **Jezu** **śie** **moia** **Ufnosci!** **nie** **sadz** **mie** **w** **twey**
Surowości, **uczyn** **mi** **Sad** **łaskawy**: **Ná** **Sadzic** **śis**
niech **podobam**, **Dekret** **on** **twoy** **potieśny** **mam**, **z** **Łas-**
gi **twoiey** **Krwawey**. **Day**, **bym** **przy** **dobrym** **Bacze-**
niu, y **dobrym** **Ciałá** **Żwierdzeniu**, **do** **Smierci** **śis** **gotos-**
wal; **ábych** **Jezu** **me** **Kochanie!** **nie** **zbożne** **maiac** **stá-**
ranie, **do** **piektła** **nie** **wedrował**. y **tak:**

3. **Ach** **przydź** **o** **Jezu** **śie!** **przydź** **dłá** **czegoś** **śtak** **śis**
śedynie **tu** **Człowiekiem**, **á** **przez** **Kány** **Krwáwe**, **napraw**
ma **śta** **Sprawę**, **nie** **day** **być** **z** **gubionych** **kiem!** **przydź**,
przyczin **śis** **zámna**, **ktoryś** **ieśt** **Twirdza** **ma**, **uczyn** **De-**
kret **Łaskawy**: **zám** **co** **ustáwicznie** **tu** y **ondzie** **wiecznie**,
pelen **bede** **twey** **Ślawy**.



- 2. Zmiluy sie B
- 3. Zmiluy sie na
- 4. Przyymiy Pan
- 5. Pánie otworz
- wiadac beda chwate
- 6. Dziekuje tobie
- I**ezu Chrysta Syna
- Duchu S. yzes mie
- czas zywota mego,
- zachowac zc. zc.
- 7. Oycze nasz kto
- 8. Juz nam ten
- odstepuje: juz Czas
- dlitwa nie Ustawa.
- zostan Pánie **I**ezu z
- swego, bliski Upadku
- swey Osobie, niech u
- przeciwnika ztego, r
- ferdeczne wzdychanie
- akatos nas miat w O
- Zgonie. Do Wie
- Swiatata tego, nie x
- badz znami na wieki.
- 9. Kacz zostac z
- Swiatlo twoje niech
- pomniec na Mrok zy
- mnienia dobrego; a
- nie, niech ciasto z Duf
- 10. O **I**ezu Obró
- toze sie w lozko swoje
- Strzez mie od Ognia
- Szkody, od Smutku
- w tey nocney ciemno
- niech z drugiemii, zdu
- Pracy, day mi, co tw
- 11. Nyc sie porzu
- te usanie mamy, ze z C

Usta moje odpo
 zczeniebieiski, przez
 a Pána nášego, w
 ztego y przez cały
 nie tej tey **T**ocy
 niech ná Bog nie
 áwa, niech Mo
 bery brzmiacymy
 Zgonie juz Swiat
 Drzybadz ty sam w
 ie o tobie: Potlum
 bránego. Násze
 o Ufny tve Pánie
 tu, tak strzez ná
 o, y do Konca
 Opieki. **I**ezu?
 Toc nádchodzi, &
 dzi. Dayze nam
 ofse zázywac Sus
 oju nášego Zgos
 y Obronie. Amen,
 swego pokoja, po
 mna Drzwi moje.
 nagley Smierci y
 atosci, broń mie
 e, czuy ty Pánie!
 do nowey potym
 Amen.
 pey Moznosci ca
 osci, to, cos po
 czak

mm
 0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100
 Inch
 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
 Patch Reference numbers on UTT
 C1 B1 A1 C2 B2 A2 B5 A5 20 18 17 16 11
 0 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70 75 80 85 90 95 100
 4.5 5.0 5.5 6.0
 U B Rostock 05/15000
 the scale towards document